

PRZEGLĄD CZASOPISM

Liturgia Sacra 15 (2009), nr 1, s. 187–197

LITURGISCHES JAHRBUCH (2008), NR 1, 2–3, 4

Wydawane przez papieża Benedykta XVI dokumenty odbijają się zwykle w Kościele szerokim echem. Nie inaczej stało się z opublikowanym 7.07.2007 r. motu proprio *Summorum Pontificum*. Stało się ono przedmiotem zainteresowania nie tylko wiernych pragnących brać udział w liturgii sprawowanej w rycie trydenckim. Przede wszystkim sami biskupi jako ci, którzy odpowiedzialni są za sprawowanie liturgii w Kościołach lokalnych, podjęli działania, których celem było rozeznanie istniejącej w tym temacie sytuacji w poszczególnych diecezjach i krajach. Wspomniany dokument papieski dał też impuls do teologicznych dociekań podjętych przez specjalistów z różnych dyscyplin. W pierwszym numerze kwartalnika „Liturgisches Jahrbuch” niektórzy z nich publikują wyniki swoich badań. Najpierw prof. dr Norbert Lüdecke — kanonista z Katolickiego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Bonn prezentuje w artykule *Kanonistische Anmerkungen zum Motu proprio „Summorum Pontificum”* („Kanonistyczne uwagi do motu proprio *Summorum Pontificum*”, s. 3–34) interesujące spostrzeżenia o wspomnianym dokumencie poczynione z prawniczego punktu widzenia. Koncentruje się głównie na poszczególnych zaleceniach zawartych w papieskim dokumencie i eksponuje ich eklezjalne znaczenie.

Z kolei druga encyklika Benedykta XVI *Spe salvi* z 30.11.2007 r. stała się podstawą refleksji podjętych przez prof. dra Klaus Petera Danneckera — wykładowcy liturgiki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Tréwirze. Opublikowany tu artykuł *Lex orandi – Lex sperandi. Die Liturgie und die christliche Hoffnung* („*Lex orandi – Lex sperandi. Liturgia a chrześcijańska nadzieja*”, s. 35–49) jest re-

feratem wygłoszonym w auli seminarium duchownego diecezji trewirskiej z okazji rozpoczęcia pracy w tym ośrodku, w którym autor podejmuje próbę pokazania, w jakim stopniu liturgia może i powinna być miejscem oraz sposobem kształtowania chrześcijańskiej nadziei u jej uczestników.

Trzeci tekst publikowany w omawianym numerze przypomina o istnieniu stowarzyszenia zrzeszającego młodych liturgistów. O ile powszechnie wiadomo, iż samodzielni katolicycy wykładowcy liturgiki krajów niemieckojęzycznych tworzą wspólnotę roboczą o nazwie AKL i spotykają się na swoich sympozjach co dwa lata, o tyle mniejsza jest wiedza o tym, iż istnieje także organizacja AKL-Junior, zapraszająca w swoje progi habilitantów, doktorantów, asystentów oraz odpowiedników innych konfesji. Dr Alexander Saberschinsky — referent ds. liturgii w diecezji kolońskiej w swoim sprawozdaniu *Liturgie und Medien. Bericht von der AKL-Junior-Tagung vom 1.–4. März 2007 in Münster* („Liturgia a środki masowego przekazu. Sprawozdanie z konferencji AKL-Junior, 1–4 marzec 2007 r. w Monastyrze”, s. 50–56) przybliży przebieg spotkania 32 młodych liturgistów z Niemiec, Austrii, Szwajcarii, Holandii, Rumunii i Ukrainy. Tym razem zebrali się oni na swoim corocznym zjeździe w Monastyrze, a dyskutowali na temat form obecności liturgii w telewizji, radiu i internecie.

Zeszyt zamyka omówienie 4 nowych dzieł z zakresu liturgiki oraz wykaz 12 najnowszych publikacji liturgicznych nadesłanych do redakcji.

W styczniu 2008 r. ukazało się zapowiedziane 15 lat wcześniej drugie, poprawione, wydanie obrzędów chrztu dzieci dla diecezji niemieckojęzycznych. Stały się one przedmiotem uwagi pięciu teologów, których refleksje zawarte zostały w połączonym wydaniu 2 i 3 numeru „Liturgisches Jahrbuch”. Prof. dr Winfried Haunerland — wykładowca liturgiki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Monachium jest autorem artykułu *Die Feier der Kindertaufe. Zur zweiten authentischen Ausgabe für die Bistümer des deutschen Sprachgebietes* („Obrzędy chrztu dzieci. Uwagi do drugiego wzorcowego wydania dla diecezji niemieckiego obszaru językowego”, s. 67–94). Przedstawia w nim długą historię prac nad nową księgą, następnie kreśli podłoże pastoralne, które legło u podstaw poprawionych obrzędów, kończy zaś wskazaniem bogatych możliwości ich zastosowania w praktyce parafialnej.

Kolejne artykuły naświetlają znaczenie tej księgi z trzech różnych perspektyw. Najpierw prof. dr Eva-Maria Faber — wykładowczyni dogmatyki i teologii fundamentalnej w Wyższej Szkole Teologicznej w Chur (Szwajcaria) pokazuje w artykule *Du schenkst irdisches und himmlisches Leben. Systematisch-theologische Beobachtungen zum erneuerten deutschsprachigen Kindertaufrituale* („Ty obdarowujesz ziemskim i niebiańskim życiem. Systematyczno-teologiczne uwagi do odnowionych niemieckojęzycznych obrzędów chrztu dzieci”, s. 95–111) nową księgę z punktu widzenia teologii systematycznej, dobrze oceniając te jej elementy, które

świadczą o pozytywnym rozwoju liturgii chrztu dzieci. Nie rezygnuje jednak z wypunktowania tych fragmentów obrzędów, które ocenia negatywnie. Z kolei Dieter Eissing — wieloletni referent ds. liturgii w diecezji Essen w artykule *Die Feier der Kindertaufe. Pastoralliturgische Beobachtungen und Überlegungen* („Obrzędy chrztu dzieci. Pastoralno-liturgiczne uwagi i przemyślenia”, s. 112–139) podchodzi do nowej księgi ze swojego pastoralnego punktu widzenia. Dla niego istotna jest potrzeba wykorzystania możliwości praktycznych, jakie daje księga w konkretnym duszpasterstwie parafialnym w stosunku do takich chrześcijańskich rodzin, jakie mamy u początku nowego tysiąclecia chrześcijaństwa. Omawiany tryptyk zamyka prof. dr Wolfgang Ratzmann — pracownik Instytutu Teologii Praktycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Lipsku, będący jednocześnie kierownikiem Instytutu Liturgicznego Zjednoczonych Kościołów Luterzańskich w Niemczech artykułem *Die Taufe als Sakrament der Einheit. Bemerkungen zum erneuerten katholischen Taufbuch aus evangelischer Sicht* („Chrzest jako sakrament jedności. Uwagi do odnowionych katolickich obrzędów chrzcielnych z ewangelickiego punktu widzenia”, s. 140–148). Dokonuje on porównania wybranych katolickich i ewangelickich obrzędów chrzcielnych z perspektywy ekumenicznej.

Jako swoistego rodzaju dopowiedzenie wychodzące poza tematykę wyżej przedstawionych artykułów należy widzieć ostatni tekst tego zeszytu, będący tłumaczeniem z holenderskiego. Prof. dr Paul Post — wykładowca liturgiki na Katolickim Uniwersytecie w Tilburgu i dyrektor tamtejszego Instytutu Liturgicznego prowadzi badania nad formami zachowań rytualnych współczesnych ludzi. Jego tekst: *Ritual-transfer als „Re-inventing Ritual”. Liturgische „Bewegungen” und rituell-liturgische Referenz* („Transfer obrzędu jako jego ponowne odkrycie. «Ruchy» liturgiczne i ich obrzędowo-liturgiczna rekomendacja”, s. 149–164) jest wcześniej wygłoszonym referatem, dlatego zachowuje jego formę. Autor ujawnia w nim i omawia efekty obserwacji społeczeństwa holenderskiego pod kątem zachowań obrzędowych. W konkluzji stwierdza, iż rytualizacja nowych grupowych zachowań badanej ludności bazuje na obrzędowych formach znanych w liturgii, które zarzucone zostały przed laty w opisywanym społeczeństwie. Można więc mówić o procesie ponownego ich odkrywania i adaptowania.

Prezentowany numer zamyka omówienie aż 9 nowych książek z zakresu liturgiki oraz wykaz 8 najnowszych publikacji liturgicznych nadesłanych do redakcji.

Ostatni zeszyt z 2008 r. zaczyna się przypomnieniem przez redaktorów serii faktu, iż 26.10.2008 r. zakończony został synod biskupów poświęcony roli słowa Bożego w życiu i posłannictwie Kościoła. Odpowiadając na apel biskupów, zapraszają więc do prezentacji wizji nowego spojrzenia na takie problemy, jak: kształtowanie liturgii słowa w celebracji Eucharystii oraz pozostałych sakramentów, dobór perykop biblijnych i ich zastępowanie innymi tekstami czy rola lektora w zgromadzeniu liturgicznym.

Serię pięciu artykułów rozpoczyna wystąpienie prof. dra Winfrieda Haunderlanda — wykładowcy liturgiki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Monachium *Ein Ritus in zwei Ausdrucksformen? Hintergründe und Perspektiven zur Liturgiefeyer nach dem Motu proprio „Summorum Pontificum”* („Jeden obrzęd w dwóch formach? Założenia i perspektywy celebracji Eucharystii według motu proprio *Summorum Pontificum*”, s. 179–203). Jest to tekst referatu wygłoszonego w 5 miastach niemieckich, który wpisuje się w tematykę pierwszego zeszytu, omówionego wyżej, a poświęconego papieskiemu dokumentowi. Autor wychodzi od przypomnienia istotnych działań Stolicy Apostolskiej dotyczących celebracji Eucharystii po wydaniu Mszału w 1970 r., wypunktowuje zasady, które papież Benedykt XVI ustala dla nadzwyczajnej formy sprawowania mszy św., najwięcej jednak miejsca poświęca pytaniom i wyzwaniom, jakie stawiają i stwarzają papieskie rozstrzygnięcia. Bardzo cenny jest dodatek do artykułu. Jest nim zestawienie bogatej, wielojęzycznej bibliografii, będącej efektem refleksji liturgistów nad decyzjami papieża Benedykta XVI dotyczącymi liturgii.

Dr Stephan Wahle — pracownik Katedry Dogmatyki i Liturgiki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu we Fryburgu Bryzgowijskim podejmuje w artykule *Das Heilige feiern — im Heiligen Geist. Von der Wiederentdeckung einer zentralen Kategorie christlicher Liturgie* („Świętować Świętość — w Duchu Świętym. O ponownym odkrywaniu jednej z centralnych kategorii liturgii chrześcijańskiej”, s. 204–227) próbę pokazania, że nie spełniły się wizje teologów sprzed 40 lat mówiące o desakralizacji życia chrześcijan, czego przejawem miało być np. wielowymiarowe wykorzystanie przestrzeni sakralnej służącej dotąd tylko celom liturgicznym. Życie pokazuje, iż po okresie takiego myślenia przychodzi czas tęsknoty za sytuacją, w której coś poświęconego na chwałę Bożą służy tylko celom kultycznym. To samo odnosi się do liturgii, która nie ma być atrakcyjnym wydarzeniem, ale przede wszystkim miejscem doświadczenia Świętości Boga.

Kolejny tekst, *Mit neuen Perspektiven. Die deutschsprachige Liturgiewissenschaft im Studienjahr 2007/08* („Z nowymi perspektywami. Niemieckojęzyczna liturgika w roku akademickim 2007/08”, s. 228–244), powstał pod redakcją Benedykta Kranemanna. Jest to coroczna relacja o stanie liturgiki na niemieckojęzycznych wydziałach teologicznych. Prof. Albert Gerhards pokazuje sytuację w uczelniach północnych Niemiec, prof. Jürgen Bärsch relacjonuje sprawę z Niemiec południowych, prof. Bert Groen — z Austrii, a prof. Martin Klökener — ze Szwajcarii. Sam prof. Benedikt Kranemann informuje o zespołowych pracach i sympozjach członków AKL. Wszystkie relacje mocno koncentrują się na pokazaniu tematyki podejmowanych w poszczególnych ośrodkach badań. Na koniec zamieszczono zwyczajowo wykaz prac doktorskich i habilitacyjnych powstałych w omawianym roku akademickim.

Prof. dr Josip Gregur, benedyktyn, w tekście *Mysterium und Metapher. Cyprian Krauses bemerkenswerter Beitrag zum Gespräch zwischen Philosophie,*

Fundamentaltheologie und Liturgiewissenschaft („Misterium i metafora. Godny uwagi wkład Cypriana Krausego w dyskusję między filozofami, fundamentalistami i liturgistami”, s. 245–252) omawia pracę benedyktyna z Maria Laach poświęconą analizie przymysłów Odo Casela i Günthera Badera w dziedzinie rozwoju teologii sakramentów i słowa Bożego. Dzieło Krausego ocenia jako znaczący głos w toczącej się dyskusji o miejscu teologii liturgii w systemie studiów teologicznych.

Ostatni z tekstów tego numeru, *Liturgiereform vor Ort als Objekt liturgiewissenschaftlicher Zeitgeschichte. Bericht über das Symposium „Liturgiereform und Ortskirche“ vom 22. bis 25. September 2008 in Essen-Werden* („Reforma liturgii w parafii jako przedmiot refleksji historii liturgii. Sprawozdanie z sympozjum *Reforma liturgii w kościołach lokalnych*, 22-25.09.2008 r. w Essen-Werden”, s. 253–257), zredagował prof. Jürgen Bärsch. Miejsce tego spotkania wyznaczał najpierw jubileusz 50-lecia powstania diecezji Essen, a następnie fakt nie przeprowadzenia w tym Kościele lokalnym badań nad recepcją liturgicznej reformy soborowej. 18 liturgistów i historyków Kościoła próbowało spojrzeć na postawiony problem przez pryzmat języka liturgii, co w tym regionie, ze względu na licznych emigrantów, jest sprawą istotną.

Ostatni numer prezentowanego rocznika zamyka omówienie 6 nowych książek z zakresu liturgiki oraz wykaz 6 najnowszych publikacji liturgicznych nadesłanych do redakcji.

Ks. Erwin Mateja